
Проф. др Љубивоје Симоновић

Министарство вера, Београд

Оригинални научни рад

UDK: 271.2(497.11)-9;271.2(497.11):2-79;2-675

ЕКУМЕНИЗАМ И ЕТНОФИЛЕТИЗАМ ПРАВОСЛАВНИ ПОГЛЕД¹

Уводне напомене

Пажљивом анализом савремених догађаја у животу Цркве видећемо да су екуменизам и етнофилетизам веома битне чињенице које захтевају свестрану анализу. Заправо, овде се ради о два приступа питању вере, која не морају бити у сукобу и поред стварне различитости. Могућност усклађивања овде постоји, само је потребно стрпљиво и снисходљиво расуђивање, без имало површности и брзоплетости. Јер, ако екуменизам подразумева саборност која се темељи на слободи и не угрожава ничији идентитет, а етнофилетизам означава љубав према себи и своме, из које извири здраво богољубиво човекољубље према свима, онда ту нема супростављености, постоји стална потреба за стваралачким превазилажењем неспоразума и успостављањем доброг дијалога. Ово нам недвосмислено сведочи Јеванђеље, где имамо Христову молитву Оцу **„да сви једно буду, као што си ти, Оче, у мени и ја у теби, да и они буду једно у нама, како би сви доверовали да си**

¹ Циљ овога рада јесте покретање стваралачког расуђивања, а не самовољно изношење „званично“ става Православне Цркве о овако важним животним питањима која треба учинити креативним покретачима заједничког трагања свих добронамерних, и тако све наше разлике учинити разлогом да се свако труди да стварно буде добар, не само у себи и за себе, и не пред другим, него да сви будемо добри и добронамерни једни према другима.

ме ѿи ѿослао" (Јн. 17, 21). Ова добра жеља треба да постане животна стварност, што сведоче Христове речи послања, упућене апостолима: „**Као што је Отац ѿослао мене, и ја шаљем вас**" (Јн. 20, 21), уз конкретно одређење тог послања: „**Идише и научише све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светиога Духа...**" (Мт. 28, 19). Значи, саборност не оспорава никоме идентитет, него све покреће даље од одређења на основу порекла и припадности, уважавајући и то, тако што све уводи у нову богочовечанску стварност усиновљења и обожења. Све ово је остварено и оствариво у црквеном животу, али је потребно наше слободно и стваралачко учествовање, а не само номинално пристајање. Понекад је све ово за нас нешто недостижно, и то не због тога што нам се то ускраћује него због тога што сами одустајемо минимализујући веру свођењем на потребе једне групе, једног времена и тренутног стања. Тада, иако мислимо да имамо искрену веру, сами себе удаљавамо од здраве црквене вере. Тако екуменизам постаје уопштавање свега, а етнофилетизам затварање у себе. Тај промашај морамо препознавати и отклањати од себе и из наших животних ставова и односа, не пристајући ни на безлично уопштавање, ни на себично затварање.

Вера је стално богочовечанско садејство, где Бог увек „**жели да се сви људи сјасу и дођу до ѿознања истине**" (1. Тим. 2,4), али никад не намеће своју одлуку нашој слободи. Због тога вера није страх од већег него је жива животна заједница љубави која подразумева стваралачку слободу и стално напредовање у несебичном себедовању, које је предуслов за примање и умножавање великих дарова љубави Божије. То је оно стање које дефинише апостол Павле као непрестано узрастање „**док сви не дођемо до јединства вере и ѿознања Сина Божијега, до савршености човека ѿ мери расија висине Христове**" (Еф. 4, 13). Када добро разумемо ову стваралачку динамику црквене вере и то делатно потврдимо успећемо у добром подвигу побожности, тако што смо спремни да увек и у свему „**истинујемо у љубави**" (Еф. 4, 15). Нећемо тражити услове само за себе, него ћемо стварати једни другима повољне услове, и тако стално сазревати у нашој богодарованој слободи без које нема вере. Јеванђелско искуство живота у вери нам недвосмислено показује да „**имаји веру значи даји себе ... да би се сјознао друји ѿиребно је рећи збојом себичности**", што се најбоље илуструје кроз причу о митару и фарисеју (уп. Лк. 18, 10 – 14), где је „**фарисеј као религиозан лик задовољан собом, док цариник нема врлина, све што има је његов однос са неким кога воли, и он се предаје ѿој љубави.**"² Значи, само онда кад смо сигурни у љубав Божију према свима, и сами можемо безусловно и безрезервно да волимо, не уцењујући никога. Заправо, личносно остварење свакога од нас је битан предуслов нашег заједничења у животу, где груписање истомишље-

² Христо Јанарас, Ка једном новом екуменизму, Православље и екуменизам, Хришћански културни центар, Београд, 2005, 266.

ника није примарни разлог ни крајњи домет. Стваралачко искуство подразумева трезвено проверавање и истраживање које постаје сигурно уверење које се непрестано стиче, не прихвата се покорно и не намеће насилно. Тако смо сви увек на путу вере, неко је стао, неко још није ни кренуо, али треба знати да они који су кренули, одазвали се на позив љубави Божије, увек имају одговорност према онима који се премишљају, двоуме, одустају. Заправо, све ово утиче на све животне токове, није само ексклузивно право верујућих да о томе расуђују и закључују, јер у многоме утиче на животне односе, не само из области вере. На то нас упућује један интересантан став о религиозности као **вертикалној друшћивености ...** и закључак о **Цркви која се налази изван свакој одређења**³, који јасно указује на то да црквена вера у себи носи печат сталне одговорности за другога, а не привилегију припадности, што искључује притворност и дволичност пред другима.

Нажалост, морамо рећи да постоји велики недостатак одговорности верујућег човека према ономе који не верује или другачије верује. То трагично потврђују сви сукоби и поделе не само између различитих веровања, него унутар самог хришћанства и чак шта више унутар православног света. Овде није добро уопштавати „кривицу“ нити пак прогонити „кривце“ него је потребан добронамерни преображај свих и свега. На то нас упућује веома поучно расуђивање неоспорног богословског ауторитета, Митрополита Пергамског Јована Зизијуласа, који најпре наводећи речи Блаженог Августина: **„Црква не пресџаје изван својих канонских ѓраница, благодџћни живоџћ ѓосџћоји још и иза џћих меџа“**, додаје: **„Друџим речима, ѓосџћоји нека врџћа еклџсијалносџћи (црквеносџћи) и изван ѓраница Православне Цркве“**, објашњавајући све то речима: **„Дијалекџици односа Исџћока и Зайада ми (мисли на све Православне хришћане-ѓрим. Љ.С.) би ѓребало да дамо здрав и сџваралачки каракѓтер, ѓравославна самосвесѓ ѓројавиће следеће каракѓтерисѓџике: Православни никад не одсѓуѓају од своѓ убеђења да је Православна Црква Una sancta, збоѓ своје вере у ѓо да је Црква исѓѓоријска реалносѓ, и у ѓо, да ми не можемо оѓиѓи изван ѓраница Предања...Али, екуменско искусѓво лишава ѓакво убеђење свакоѓ ѓријумфализма.... Una sancta није сѓаѓѓички заѓворена у одређено „вероисѓоведане које изискује „обраћање“ у ѓеѓа... Али, ми бисмо морали да ѓравимо разлику између биѓѓија Цркве и ѓосеговања еклѓсиолошкоѓ значења... Све ѓѓо ѓомаже изѓрадњѓ Цркве носи еклѓсиолошко значење. У ѓом ѓоѓледу Екуменски ѓокреѓ и, нарочѓѓо, Свеѓѓки савеѓ цркава, веома су ѓоѓодни кандидаѓѓи...Православни учесѓвују у Екуменском ѓокреѓу услед својих убеђења да јединсѓво Цркве јесѓе неизбежни имѓерѓѓив за све хришћане. То јединсѓво не може биѓи васѓосѓављено или исѓуњено друаѓѓије**

³ Георгије Манзаридис, Социологија хришћанства, Хришћански културни центар, Београд, 2004, 9, 163.

неіо ѿуіѣм сусреіѣа оних који деле исіу веру у Троједноіа Боіа и који су кршіени у њеіово име.⁴ Из овога недвосмислено произилази непоколебљиви оптимизам који се темељи на правоверном убеђењу и спасоносној сигурности вере, која се утврђује у стварности слободе, истине и љубави. Само онда кад смо утемељени у оваквој вери ми смо спремни да одговорно сведочимо истину, уважавајући богодаровану слободу свакога човека, као и његов став, порекло и припадност.

Саборносі и ауіокефалија

Црквена саборност подразумева богочовечанску и небоземну свецелосност, а не само историјску посвемесност. То је сабор Бога Оца и Сина и Светога Духа са људима и анђелима, ту се време и вечност прожимају у вечно сада, тако да прошлост, садашњост и будућност непрестано сапостоје. То покреће стваралачку одговорност верујућег човека који треба своје време да осавременује вечношћу, а не да буде неко ко конзервира прошлост и нагађа о будућности. Дакле, верујући човек треба да се јасно ситуира у свом времену и покреће стваралачку добронамерност према свима, будући увек љубављу отворен за свакога. То је вера која покреће а не затвара, јер се не доживљава као привилегија одабраних него као подвиг одазивања Божијем позиву за заједницење у љубави и позивања другог човека за то заједницење. Ова, личносно – саборна динамика оснива се на Личности Богочовека Христа и остварује у живој и животној црквеној заједници. Због тога ***Црква Хрисіова није инсіиіуција, ііо је нови живоі у Хрисіу и са Хрисіом... Од самоі іочейка не еізисіира као усіанова, јер је духовна реалносі која изражава живоі и мисіју Хрисіову.***⁵ Овде треба јасно истаћи неоспорну чињеницу да је Христос спаситељ света, а не оснивач једне у низу многих религија, што нашој црквености даје прави смисао. Заправо, инсистирање на издизању изнад морално-јуридичких и институционалних ставова треба да буде афирмативно и креативно. То није негација реда и поретка, него је истицање љубави Божије изнад свих наших недостатака.

Историјске чињенице понекад указују и на нешто другачије, јер имамо примере оних који неоспорно верују, али немају довољно стрпљења за служитељски однос према другоме, инсистирајући на томе да други њима служи. То је одустајање од јеванђелског става да „већи служе мањима“ и непристајање на Христову поуку: „**Ко жели да буде ірви ііај ііреба свима да служи**“ (уп. Мт. 20, 27). Чињеница је да понекад ми хришћани заборавимо на ове речи и

⁴ Јован Зизијулас, Самопоимање православних и њихово учествовање у екуменском покрету, Православље и Екуменизам, Београд, 2005, 235.

⁵ Јаков Стамулис, Савремено православно мисионарско богословље, Београд, 2005, 243.

тако живимо без Христа, иако постоји декларативна вера – али је сигурно да нема заједнице. Није испуњено основно правило сабрања **УИМЕ ХРИСТОВО – БОЉОЉУБИВО ЧОВЕКОЉУБЉЕ**. Постоји вера, али не као заједницење у љубави Христовој, субјективни доживљај је у првом плану, што погодује груписању за и против. Све се своди на тражење разлога више за раздвајање, тако да више није важно да ли је то неки интерес одређене групе, или став некога који су други прихватили, јер разлог је одвајање од другог и затварање у себе, што ипак никако не може бити стварно добро. Сви трагични расколи и нецрквене поделе ово драматично потврђују, и што је најгоре покрећу нове сукобе и поделе. Тако смо све даљи једни другима и сви заједно далеко од спасоносне љубави Божије. Свако види само себе и сви селективно узимамо из прошлости само оно што потврђује наш став, супростављајући се чак и неумесно и непримерено свему што није у складу са нашим мишљењем, без имало уважавања према другом и другачијем.

Не би се могло рећи да је ово време изгубљене саборности јер тако нешто не стоји, али је сигурно да није мали број оних који покушавају да идеолошко окупљање и верску и националну припадност супроставе саборној динамици црквеног живота. Заправо, негде дубоко у себи они су све минимализовали кратким циљем који су себи наметнули и другима предлажу. Ту су мерила самосталност, независност, самодовољност и одвојеност од свих, често и без знања самих креатора и актера тих догађања о томе колики страх постоји у дубинама бића.

Постојање аутокефалних цркава, на основу националног одређења, није нешто што суштински „угрожава“ саборну динамику црквеног живота, али се догађа да погрешно разумевање овог појма доведе до непотребних неспоразума. Аутокефалност не значи одвојеност од других, и није показатељ „зрелости“ него је црквени начин функционисања свих народа у једној, светој, саборној и апостолској цркви. Уколико мало пажљивије размотримо стварно стање ствари видећемо неке нелогичности као показатеље неостварене саборности. Примера који ово потврђују је, нажалост, много. Најтрагичнији су следећи. У великим светским метрополама постоје многе православне заједнице и оно што одудара од здраве црквености јесте да у Паризу, Лондону, Њујорку, Вашингтону.... постоји неколико **паралелних православних јурисдикција чистио на националној основи**, а сви су православни. Да ли је ту само језик на коме се служи разлог за одвајање? Сигурно је да није, јер чињенице показују да скоро сви служе на енглеском, француском или немачком, зависно од места живљења - пошто су верници прихватили језик средине у којој живе. Неки обичаји, често нецрквени, су једини показатељи различитости. Шта је онда разлог за овакво стање? Где је ту Христос? Можемо ли још дуго овако и где ћемо сви стићи ако и даље наставимо националним

одвајањем да се супростављамо црквеној саборности? Лепо је то што свако жели да се идентификује и да сачува национални идентитет, али није добро што се то чини против некога, у страху да нас неко не поништи, и са једном једином жељом, да „нас“ буде више него „њих“, јер се не препознајемо као „ми“, заборављајући библијско одређење да смо „Једно Тело многи“. То није добро јер се тако сви само оптерећујемо непотребном борбом за опстанак, разједињујемо се у себи и све наше односе сводимо само на тражење и узимање „свога дела“ без давања себе. Због тога су веома опомињуће речи: **„Али, можда ће православно екуменско сведочење у Америци постојати ауθενично једино кад сама Црква постане америчка, ње стоја изазов за Американце, умесно што се представља као етноични, национални и споредни остатак прошлости Исиока.“**⁶ Ова примедба је дијагноза нашег самосужавања, и у себи садржи добар мисионарски предлог.

Сувишна и непотребна подељеност између појединих православних народа чини нас неспремним саговорницима са осталим људима у свету, који јесу хришћани, а нису православни, верују а не као ми, или не верују уопште. Ово наше стање је неодрживо, захтева стваралачко преиспитивање међу нама самима, али не као затварање у себе и своје разлоге, интересе и потребе, него као стално испитивање наше спремности да служимо спасењу другог, без обзира на његов став, стање, порекло и припадност. Наравно, увек је потребно уважавање његове слободе, што подразумева стрпљивост и неугасиву наду у могућност преображаја свих и свега на боље. Када странпутимо у бездан колективне самодовољности онда у свему видимо све најгоре јер смо изгубили добронамерну динамику и препустили се беживотном страху од свих и свега. То неминовно покреће нестваралачко затварање које производи несигурност и незауоставиву мржњу према свему што мислимо да може да нас угрози. Зар то не показују сви догађаји у вези са онима који своју верску припадност свде на националну одвојеност и самодовољност, па себе именују као МПЦ и ЦПЦ? Ово је превелики изазов за све, не само за СПЦ, него за хришћанску свест свих хришћана, као и добронамерност свих људи. Не може се самопроглашење посматрати као црквени акт, нити се може утамничењем ускратити слобода у вери⁷ и што је најважније идеолошки став о пореклу и припадности не може бити показатељ црквене зрелости. То је увек резултат изгубљене црквености, али не сме да буде повод за нестваралачку осуду од стране нас који смо „остали“ у Цркви. На то нас подсећају опомињуће речи: **„Морамо правилно разлику између Православља као Васељенске Цркве у којој треба да буде јуноћа истине и православља као конфесије, у којој**

⁶ Георгије Манзаридис, Социологија хришћанства, Хришћански културни центар, Београд, 2004, 9, 163.

⁷ Јован Зизијулас, Самопоимање православних и њихово учествовање у екуменском покрету, Православље и Екуменизам, Београд, 2005, 235.

*се неизбежно налази њечай људске ојраниченосѝ... морамо да ѝризнамо да је ѝправославље чувало древну исѝину, али ју је јако мало и веома лоше осѝваривало, веома мало је учинило за сѝровођење ѝе исѝине у живоѝ, и не само у живоѝ неіо чак и у мисао.... исѝина нам није оѝкривена само збоі ѝіоіа да бисмо је ревностно чували – она нам је оѝкривена за сѝваралашѝво живоѝа. Исѝина није мрѝав кайѝѝал, она мора да доноси добѝѝ...*⁸ Ове речи треба разумети као добронамерну опомену, а не као заговарање идеје о православљу као једној од конфесија. Овде се указује на опасност наше унутрашње ускоконфесионалне затворености, због изгубљене црквене парвоверне одговорности за спасење света и човека. Најочитији показатељи тога стања јесу унутарцрквени сукоби аутокефалних помесних цркава, нарочито у вези са јурисдикцијом у такозваној дијаспори.

Све су ово питања која захтевају саборну одлуку Цркве, којој претходи разговор, испитивање и проверавање свих и свега и на крају богочовечански договор, сходно вековном принципу: **НАЂЕ ЗА ДОБРО ДУХ СВЕТИ И МИ**. Трагично је то што смо управо ми хришћани обесмислили све ово, тако да и сами не показујемо довољно утемељења у животу и вери, те стога и не можемо да убедимо своје савременике и саговорнике у стварност и могућност богочовечанског сагласија. Јер, свима је доста парола и лепих изјава, добронамерни поступак покреће више од само изговорених а непотврђених речи. Због тога увек треба испитивати себе, а не изговарати се другим и његовим евентуалним промашајима. Тада остајемо у јеванђелској доброделатној стварности и све што чинимо ослањамо на то, не поводимо се олако за свим понудама и изазовима. Тако дајемо шансу вери и показаном стрпљивом истрајношћу покрећемо саговорнике који најпре треба да стекну поверење у нашу добронамерност према њима, а касније покажу и драговољну заинтересованост за веру. То није ни мало лако, али ако схватимо да смо ми сами многе препреке на путу поставили, видећемо да их ми можемо и уклонити са пута. Заправо, наше примарно дело треба да буде препознавање и уклањање тих препрека које угрожавају наш црквени живот. Веома је битно да уочимо брзоплетост и лаковерност као највеће, али и најлакше уклониве, препреке. Када то уочавање покрене добро стваралаштво многих и свако се труди да трезвеним поступањем покреће добронамерношћу добродетел као заједничко дело са другим, сви смо слободни од себе и сопствених предрасуда и спремни за дијалог у љубави као пут разрешења свих нејасноћа и недоумица.

Постојање аутокефалних цркава треба да буде показатељ остварења јеванђелског послања да се **КРСТЕ СВИ НАРОДИ** и није знак поделе међу народима. Нажалост, посебно у наше време то је један велики проблем, а све због изгубљеног укуса за служење спасењу света и човека. Због тога је не-

⁸ Н. Берђајев, Васељенскост и конфесионализам, Православље и Екуменизам, 112.

кима вера постала камен спотицања у комуникацији са другим, а не чврст темељ богољубивог човекољубља и гарант за стварни животни успех и у времену и у вечности. Такође, када смо заведени кратким циљем ми другог не видимо као сарадника него као супарника, тек понекад као привременог партнера. Тако сужени у себи и отуђени међу собом ми не живимо у вери него све сводимо на верски доживљај једног времена и једне групе. Ту треба тражити разлоге за непримерено одвајање светог и овосветског где се превиђа стварност новог неба и нове земље и заборавља динамика новог човека који се преображава увек изнова. Отуда страховита супростављеност између „сакралног“ и „профаног“, која достиже кулминацију у нагону за елиминацијом другог и другачијег. Као да се такмичимо у томе ко ће више страха произвести код другог и тако га онеспособити за живот, а не одушевити за даље подвиг врлинског живљења. Овде верујући човек сам себе негира прихватањем песимизма, нихилизма и анархизма све у недостатку спасоносне љубави коју има на уснама, али не и у срцу, увек и према свима. Непажњом се поистовећује са онима који га по његовом мишљењу мрзе, јер себи допушта да и он њих мрзи и тако прихвата беживотна мерила за свој животни став. Када све ово постане колективно стање подељених група неистомишљеника унутар самог Тела Цркве, онда настају многи проблеми који негирају како саборност тако и аутокефалију. То је пораз хришћанског живота и вере јер тада: „**сви ѿраже своје, а не оно шћо је Христѿово**“ (Филипл. 2, 20). Реч је о неспремности хришћана на учествовање у љубави Христовој без које губе свој прави идентитет у свету и пред светом. Као да заборављамо речи: „**По шћоме ће сви ѿознаѿи да сѿе моји ученици ако будейѿе имали љубави међу собом**“ (Јн. 13, 35). Ништа лакше од овога, али ту је и почетак трагизма унутрашњих подела којима се онеспособљавамо за трезвено сведочење спасоносне љубави Божије. То нас затвара и одваја од познања Цркве као Тела Христовог и Народа Божијег и разумевања црквеног јединства као проширења Тројичног јединства Оца и Сина и Светога Духа, а не као састављања раздвојених делова, било по договору или насиљем већине над мањином. То стање даље покреће нестваралчачко раздвајање, што веома добро примећује Булгаков, који нас све опомиње јасним и недвосмисленим речима: „**Сурови и нееласѿични, неумољиви инсѿѿиуционализам јединосѿасавајуће цркве, судара се са служењем у духу „који дише ѿде хоће.**“⁹ Несумњиво је то да Црква увек треба да показује безмерије љубави према свима и то тако што ће том љубављу непрестано живети и тада саборност неће бити угрожена чињеницом да постоје аутокефалне цркве.

---

⁹ С. Булгаков, Код студенца Јаковљевог, Православље и Екуменизам, 120.

Црквенос̄и и народнос̄и

Црква као богочовечанска заједница сабира све народе свих времена у живо и животно заједничење које превазилази временске оквири уводећи све и свакога у вечно постојање. Међутим, црквена историја је пуна примера недоживљене вере свођењем свега сам на традицију, народну историју и обичаје, без дубљег разумевања како црквености тако и народности. Тако имамо неке историчаре који делу Светог Саве тумаче као стварање народне цркве, а није тако! Свети Сава је сваким својим поступком настојао да створи **ЦРКВЕНИ НАРОД, А НЕ НАРОДНУ ЦРКВУ** јер је добро знао да је Христос створио Цркву у коју је призвао све народе. Међутим, понекад се догоди да не разумемо добро и до краја светитељско дело и онда дође до неке врсте нашег затварања у себе и минимализације онога што је свети учинио. Такве појаве имамо и на другим местима кад су у питању неки лични подвизи које неки присвајају само за себе, што не сме да буде црквени начин остварења личности и заједнице. Није, дакле, добро да се присваја добро дело другог него је потребно да се стваралаштвом улази у живо и животно заједничење. Тако добродетель постаје мера свих односа и једини могући показатељ личног остварења. У овом конкретном случају у вези са црквеношћу и народношћу значи да је потребно стално стваралачко превазилажење порекла и припадности. Наравно, превазилажење није губитак или одрицање, него стваралачко, неоптерећено, напредовање. То је нешто афирмативно и креативно, а не статично. Ту сапостоје стечено и наслеђено, међусобно се удопуњајући сталним динамизмом новог стварања.

Стваралачко памћење и сабирање прошлости, садашњости и будућности у вечно сада, равномерно афирмише и црквеност и народност. Заправо, на овај начин се несметано развијају обоје (црквеност и народност), међусобно се удопуњавајући. Овде се не ради о некаквој механичкој условљености. Реч је о стваралачкој повезаности две неоспорно битне животне чињенице које на један посебан начин одређују идентитет личности, али и квалитет конкретне заједнице. То није само опште име једне групе, свеједно мање или веће, него је животна стварност која подразумева стваралачку слободу, а не само пристајање и примање у наследство онога што је неко други урадио и одредио. Овде свако треба лично и слободно да се оствари и потврди, а то је могуће учинити на квалитетан начин само онда кад се не затварамо у наслеђено већ стварамо увек ново, и тако усаглашавамо стечено и наслеђено. Тако се отварамо и за друго и другачије, уважавајући оно што они чине што нас оспособљава за трезвено промишљање и одговорно поступање у животу. Видећемо да није могуће било каквим уопштавањем по систему забрана, елиминација и ускраћивања решавати овако важна питања.

Остаје битно питање, како ускладити све супротности у вези са црквеношћу и народношћу? Како да народност не постане оптерећени и свеоптерећујући национализам? Како да анационално уопштавање не постане једино могуће правило међуљудских односа? Како да моја црквеност не оптерећује мене, а ни другога, потребом за ускоконфесионалним тријумфализмом? Битно је да увек изнова постављамо себи, а и једни другима ова питања знајући да одговор до кога долазимо подразумева стваралачку истрајност изнад свих површности, недоречености и брзоплетости. Тада нам неће припадност једном народу и црквена или верска припадност бити нешто што оптерећује, или што је привилегија. И једно и друго ћемо примити са одговорношћу чувања и умножавања и са уважавањем према наследишту и стваралаштву другога. Када се на тај начин препознајемо и усавршавамо онда видимо да је у Светом писму све ово правоваљано разрешено изјавом апостола Петра: „**Боје не иледа ко је ко, нејо му је из свакој народа мио онај који добро чини**“ (Дап. 10, 35). Овде треба тражити и наћи једини прави одговор на сва наша питања у вези са црквеношћу и народношћу, јер само тако је могуће победити све националне и конфесионалне ускогрудости. Добродетељ је мера остваривости сваке личности и сваке заједнице, сваког човека и свих народа, свих уверења и сваког веровања.

Етнофилетизам као нецрквено схваћање народности

Етнофилетизам као колективно самољубље веома угрожава све оне који га прихвате као једини могући начин одређења припадности. Све се додатно оптерећује онда кад се томе дода и верска припадност што се види из савремених одређења неких патријаршија где имамо национални префикс као најбитније одређење помесне цркве. Наравно, само промена имена на печатима и таблама не би ништа значила без коренитог преумљења и дубљег оцрковљења. Јер, мало је оних који би разумели суштину преименовања од СПЦ у Београдска Патријаршија или Православна Црква у Србији, или од РПЦ у Московска Патријаршија. Али, неки добри предзнаци постоје, што показује васпостављање Охридске Архиепископије, као добар предлог да се реши македонско питање. Само не треба стати на томе. Међутим, још увек неки мисле да је национално предодређење најбитније, и не знајући да на тај начин сами себе удаљавају од црквене пуноће. Неће да виде да на тај начин само поспешују једно нецрквено стање оних који свој идентитет своде на локалну припадност и тако учествују у некреативним размирицама. Само онда када разумемо да је „**национализам нејревазиђено мнојобоштво унушар хришћанства... конфесија у свом срасћању са националним и јолишничким формама не може да јрешендује да буде јројава васељен-**

ске цркве... интeрконфесионализам је заблуда и ојасносћ за екуменски ѱокрећ... није обојаћење нејо осиромашење, није конкретна ѱуноћа нејо ајсћракција, равнање ѱо минимуму...¹⁰

Наравно, здрава црквеност не искључује трезвено одређење народности као и осећај припадности неком народу. Само та припадност у смислу порекла по рођењу не сме да буде нешто што ограничава и сужава. Ради се о јасном знању о себи, што подразумева уважавање другог који такође има јасно знање о себи. Ту је неминовна разлика у многим стварима, што подразумева уважавање другачијег и искључује сваку оптерећеност собом и својим потребама. Мера свега треба да буде несебично саможртвено себедавање, а не себични интерес затворене групе и изолованог појединца. Све почиње изнутра, како у самој личности тако и у конкретној заједници, али се ту све не окончава. Затварање у себе и своје, доживљавање себе и ближњег као крајње одреднице свега, угрожава највише онога који то чини. Он својим поступцима угрожава друге, али ипак је сам највише угрожен. Као што је напред наведено, најопаснија изолација ове врсте јесте она која се заснива на верској самоизолацији. Овај проблем је Црква имала кроз све векове, некад са мањим некад са већим интeзитетом, али је увек постојала велика опасност свођења црквеног живота у оквиру само једне нације. Тако је црквеност заклањана обичајима и навикама једног времена и једног народа и то је стварало тле за непрестане сукобе из којих су сви излазили поражени и ослабљени јер су „јачи“ хтели да покоре „слабије“ који су се у страху од пораза често супростављали не бирајући средства. Свако је остао у свом миту и легенди, удаљавајући се од животне стварности. Тако је код многих дошло до удаљавања од љубави Христове, свако је живео „само своју“ прошлост и планирао опет „само за себе“ будућност, иако су скоро сви говорили о толеранцији и суживоту. Чак ни канонске одредбе Цариградског сабора (1872 године) нису биле довољне да спрече то, пре би се рекло да је то била само дијагноза док терапију неки нису хтели да прихвате. Можда би неки нови Сабор, васељенски или помесни – свеједно, требао да се бави изнова овим тешким питањем, заправо проблемом који прети свима нама. Јер, сва досадашња саопштења и сусрети нису донели жељени резултат, као и што су били бесплодни сви покушаји да се стање реши интервенцијом споља или политичком вољом.

Решење овог питања или проблема, заправо лошег стања и нецрквеног схватања народности одавно постоји у јеванђелској стварности и литургијском искуству Цркве, са јасном есхатолошком трезвеношћу да „**нема Грка ни Јеврејина** (дакле ни Србина, Хрвајца, Мађара, Албанца...), **нејо је све у све-му Христјос**“. Треба знати да овако заговарани христоцентризам не искључује никога, не брише никоме идентитет, него све афирмише на један нови,

¹⁰ Николај Берђајев, Васељенскост и конфесионализам, 108.

квалитетнији начин, тако да ово напред речено „нема“ значи да постоји битније и животније одређење за сваког човека од само националног, које не може до краја одредити, а још мање обухватити безмерије богочовечанске стварности где смо сви призвани да постанемо **један човек у Христџу**. Овде је потребан велики стваралачки напор и одговорна слобода код свих, где без потирања припадности једном народу и без насилне глобализације као омасовљења и беспоговорног прихватања нечег нејасног, имамо другачији начин, а то је лично и слободно улажење у сабор светих, где су сабрани сви народи као **„изабрани род, царско свешћенство, свети народ, сћечени народ“** (1. Петр. 2, 9). Ово стање још потпуније илуструје апостол Павле описујући га као оно што **„око не виде, ухо не чу, и у срце људско не дође, ујошви Бој онима који Га љубе“** (1. Кор. 2, 9). Све ово није побожна илузија него је једина могућа стварност живота у вери, која исцељује све наше недостатке и краткоциљна трагања. Јер, вера која се завршава незнањем, а живи у страху од казне, лишавања и нестајања, постаје неостварена идеологија, и ту је све минимализовано, човек, друштво, држава; све је оптерећено борбом за опстанак и страхом од губитка. Овде су чак и наука, техника, уметност и свеукупно стваралаштво стављени у нижу раван и у службу нечије самовоље. Све је обесмишљено оспоравањем, тако да је стваралаштво сведено на негирање, а не афирмацију.

Христос је јасно и недвосмислено говори да је наше затварање у себе и своје (породицу, нацију, религију, државу) нешто чиме се удаљавамо од Њега и Његове савршене љубави. То је смисао речи: **„Ко хоће да иде за мном нека се одрекне себе... Ко више воли оца или мајку, или браћу или сестру, или сина или кћерку...нејо мене, није мене достојан“** (уп. Мт. 16,24; Лк. 14, 26). Када бисмо ове речи исправно разумели сви наши односи би били квалитетнији, будући неоптерећени себичношћу и интересом. Овим речима нас Христос не уцењује него позива на стално усавршавање у љубави која не сме бити обустављена било чиме и где појам ближњи није оптерећујући, и не угрожава наше спасоносно стваралаштво. Када овоме додамо Христове речи: **„Који изврши вољу Божију, џај је браћ мој...“** (Мк. 3, 35), знајући да је воља Божија **„ да се сви људи сјасу и дођу до јознања истине** (1. Тим. 2, 4), онда добро разумемо све животне релације. Видимо да није довољно само бити, „добар Србин“ и „добар православац“, што свако жели да буде у својој вери и народности. Када знамо да је то само по себи слабомоћно, јер је условљено и условљава, а крајњи домет таквог самосужавања је поређење са неким у жељи да будемо бољи од њега, а не и стварно добри према њему. Коначно, тако не можемо да будемо стварно доброделатни јер све сужавамо на себе и своје окружење, нисмо спремни на љубав која не условљава никога и не може бити уцењена или спутана било којим разлогом. То је љубав која свему даје меру и смисао, а сама је неизмерна јер је од Бога Који је љубав. Бог као

оваплоћена љубав, Богочовек Христос, нам управо због тога и казује да треба да увек побеђујемо сва своја свођења на себе и сужавања на своје, и тако стварно превазиђемо сва слабомерна одређења.

Суштина свих односа у делу вере је **савршени човек и савршена љубав која изјони сѝрах најоље** јер „**Бої је љубав и ко осѝаје у љубави у Боїу осѝаје, и Бої осѝаје у њему...а ко се боји није дошао до савршенсѝва љубави**“ (уп. 1. Јн. 4, 18). Значи, нас у животу увек деле страхови једних од других, што неминовно ескалира мржњом према другом и другачијем. Знајући ово ми увек треба да побеђујемо страх у себи, не дозвољавајући да нас никад и нипошто обузме мржња према другима. За то имамо један диван пример из Старог завета, после свађе између браће Јакова и Исава, која је скоро довела до братоубиства, када је дошао дан помирења, Јаков приликом сусрета говори брату: „**Кад видех лице ѝвоје као да видех лице Божије**“ (уп. Пост. 33, 10), и тако нам показује како се љубављу превазилази злопамћење. На то указују оци који инсистирају на љубави као правој мери свих односа: „**Кад видиш браѝа своја (друїої човека) као да видиш лице Божије**“. Апостол љубави све ово утемељује на Богу и у том смислу нас покреће на прави начин када говори: „**Ми волимо заїо шїо је Он (Бої) ѝрви нас заволео. Ако ко каже: волим Боїа, а мрзи браѝа своја, лажа је; јер ко не воли браѝа своја коїа је видео како ће волеїи Боїа коїа није видео**“ (1. Јн. 4, 19 – 20). Када разумемо да је пуноћа љубави у нелицемерном богољубивом човекољубљу онда ћемо усавршити све наше односе и релације утемељујући се на богочовечанској стварности, а не на било чијој самовољи. Разумећемо опомињуће речи: „**Грех и болесї национализма још увек изоїчавају хришћансеке вероисїовесїи. Ужас збої моїућеї раїа још увек мучи евроїске народе...**“¹¹ Наравно, све ово има афирмативно значење и покреће прогресивни динамизам живота у вери, без негације било ког народа, са јасним инсистирањем на потреби заједничког служења бољитку свих и свега.

Екуменизам као сѝваралачки изазов и креаїор здраве црквене одїоворносїи за сїасење свейа и човека

Кад је реч о екуменизму треба знати да црквена саборност квалитативно и квантитативно надилази екуменистичке пориве заговораног јединства у вери, јер саборност подразумева већ оствариво и увек изнова остваривано јединство и заједништво многих, који то хоће. Ту се никоме ништа не намеће, ништа се не изнуђује на силу и нико никога не обмањује празним обећањима, све је подложно провери. Тако је стваралачко трагање увек у успону, не постоје сумња и неповерење, све је осмишљено поверењем и уважавањем.

¹¹ Николај Берђајев, Васељенскост и конфесионализам, Православље и Екуменизам, 103.

Отуда је неприродан и непотребан страх оних који мисле да евентуални дијалог православних са неправославним хришћанима и припадницима других вера може угрозити нашу црквеност. Треба рећи да иза оваквог става не стоји сигурна вера него је реч о несигурности у веровању, која потискује добронамерност и покреће страхове од губитка, лишавања и нестајања. То покреће жељу „да нас буде више него њих“, настављајући своје беспуће потребом да се поредимо са свима и прогласимо бољим од осталих, да би на крају све ескалирало идејом недодиривог удаљавања. Тада се свако затвара у своју прошлост, традицију и културу, и не достигнувши до висина вере. Вера је тако потиснута, заклоњена обичајима, навикама и потребама једне групе и смештена у област повременог практиковања. Ради се о утамничењу вере у уске оквире једног места и једног времена, заправо тако сами себи сужавамо животни простор и стваралачку слободу.

Одговорност верујућих је нешто што сви треба да препознамо пре него што приступимо питању јединства и заједништва у вери. Ту треба јасно да препознамо социјално-политичка настојања и без одбацивања и омаловажавања тих покушаја да томе додамо своје богословско расуђивање. Знајући све недостатке и неуспехе многих у историји, а све због самовоље и искључивости потребно је да покажемо у свему томе љубав, а не инат. Овде љубав не значи неразликовање добра од зла, истине од лажи, него подразумева да жарко желимо бољитак свих и свега, или богословским језиком речено **га жарко желимо сјасење свих и свеја** (уп. Римљ. 10, 1). То подразумева слободу, а не насиље или изнуду, или социјално-политичким речником речено, освајачке или империјалистичке амбиције. Историја нам неумитно потврђује све то, о чему црквени историчар мудро закључује: „**Ни Александар, ни Рим, ни Тамерлан, ни Наполеон нису успели да сјворе једну свейску империју. На крају су само успели да учврсте локални национализам**“¹² Ово су заиста опомињуће речи за све, не као прекор било коме него као стваралачки подстицај свима. Како је основно питање овога рада однос православних према питању екуменизма мислим да је неопходно свему овоме дати један дубљи богословски садржај. Реч је о заједничењу у љубави и истини, где бих навео два јеванђелска записа из Матејевог јеванђеља. Први гласи: „**Ако, дакле, ко укине једну од ових најмањих зајовесџи и научи џако људе, назваће се најмањи у Царсџву небескоме**“ (Мт. 5, 19)¹³; други је потреснији, а гласи: „**Идиџе од мене, џроклеџи, у ојањ вечни... јер ојагдних и не дагосџе ми да једем, ожедњех и не најојисџе ме, сџранац бејах и не џримисџе ме, нај бејах и не оденусџе ме, болесџан и у џамници бејах и не џосеџисџе ме....**

¹² А. Карташев, Уједињење цркава у светлу историје, Православље и Екуменизам, 61.

¹³ Овде се ради о „греху који се прашта“, по оној народној, остаје шанса да се буде „у Рају, па макар у крају“. Заправо, ради се о увек отвореној шанси за многе, за разлику од случаја немилостивог срца где је све другачије.

Заиста вам кажем кад не учинисте једноме од ових најмањих, ни мени не учинисте“ (Мт. 25, 41 – 45). Овде је јасно истакнуто садејство правоверија и правожитија, где је меродавна стварност богољубиво човекољубље, а не затварање у себе и свој систем веровања. На тај начин се не минимализује веросиповедање, него се јасно истиче делатна љубав. Овде бих указао на оно што је незаобилазна чињеница, предуслов за добру комуникацију, а то је питање вере, о чему јасно и тачно сведочи митрополит пергамски Јован Зизијулас: **„Један од парадокса који данас срећемо у Екуменском покрету је то што иако сви хришћани имају исто веровање у Бога, постоје одређене разлике међу њима које пролазе незапажено, упркос чињеници да оне приметно утичу не само на богословље, већ и на хришћанско бивствовање у свим нивоима... Хришћанство се разликује од других моноистичких религија шиме што иако исповеда веру у Једнога Бога, оно по шим подразумева да Бог постоји на Тројичан начин, шј. као Отац и Син и Дух Свети... и то указује на то да вера у Свету Тројицу није само ствар прихватања једног теоријског става о Богу, већ ствар довођења у везу човековој животи са овом вером... Богословље о Светој Тројици има дубоке последице по животи... Хитно је потребно да се Екуменизам суочи са проблемом Свете Тројице... Екуменски задатак који стоји пред хришћанским црквама данас, било у односима једне према другима, или њиховом дијалогу са другим верама, у све више плуралистичком свету нашег времена, захтева да гледамо не само на логичке или философске (у превасходно аналитичком смислу) аспекте догме о Светој Тројици, већ иакође, ако не и углавном, на ЖИВОТНУ ВАЖНОСТ ОВЕ ДОГМЕ“**¹⁴ Ово јасно инсистирање на истини вере указује на потребу сигурности правоверија која нипошто не подразумева искључивост већ слободу у познању истине, те тако и отвореност за другог и другачијег. То потврђује православни мислилац Николај Берђајев: **„Немојте је одрећи се истине у коју верујеш, и ништа се не сме у њој попушати. Конкретна целовита истина је недељива. Али не смемо себе већ смањити носиоцима те истине... Живо Предање не само да се чува него се увек изнова ствара“**¹⁵ То се најбоље и најпотпуније остварује добронамерношћу и неискључивошћу, што подразумева сталну спремност за дијалог и сарадњу са свима. Ту нема места, а ни потребе, ни за попуштање по сваку цену, ни за присиљавање било кога, а најмање има разлога за инат и сукоб због различитости. Када разумемо да иза црквене оgrade није пустиња него свет, који је такође Божија творевина, онда смо слободни од сваког притиска изнутра, од нас самих, и не покоравмо се конфесионалном фанатизму. Имајући у садашњем веку познање истине и непоколебиву наду живота вечног, слободни смо (уп. Јн. 8, 32) од свих субјективних илузија.

¹⁴ Ј. Зизијулас, Догмат о Богу Тројици данас, Православље и Екуменизам 247 – 258.

¹⁵ Николај Берђајев, Васељенскост и конфесионализам, 106 – 111.

Дакле ми православни увек треба да будемо добронамерни саговорници са свима. Тако и у вези са свим догађајима у вези са Екуменским покретом, као и међурелигијским дијалогом, наша љубав према свима треба да осмисли све добре покушаје. Није наше да судимо унапред, наше је да стрпљиво сведочимо, сејемо добро семе, а жетва је Господња. Наш проблем је увек нерасудно и брзоплето осуђивање других и другачијих. Наравно, познање и сведочење истине подразумева тачно одређење, али никада и нипошто не значи искључивост, мржњу и одбацивање ма кога. Несугласице треба препознати, покушати превазићи, не само заобићи, али није потребно било кога унапред искључивати из спасоносне стварности, без обзира на сав трагизам његовог промашаја, јер наша мера је спасоносна љубав Божија, а не било чија самовоља.

Историјски осврт

Крај деветнаестог века и цео двадесети век су у знаку екуменских манифестација и покушаја, а двадесет први век треба да буде време испуњења добрих нада и потврда свих добронамерних настојања. Све је почело далеке 1897. године Конференцијом 194 англиканска бискупа у Ламбету, а настављено је 1910. у Единбургу, успостављена је писмена комуникација са васељенском патријаршијом 1902 и 1920 године. Из Рима није било у почетку довољно заинтересованости, што показује Декрет из 1927. године, којим се забрањује учешће, а Енциклика папе Пија једанаестог *Mortalium animos* говори о „повратку шизматика“. Међутим, 1960. године је отворена Канцеларија за пропгирање јединства хришћана, док је Декрет о Екуменизму и Други Ватикански концил нешто ново у екуменским догађањима на Западу. Наравно, ни на Истоку није било све баш уреду, јер док је 1938 у Утерхату (Холандија), а 1948 у Амстердаму конкретизовано све раније урађено, и ранија удружења „Вера и поредак“, „Живот и рад“, „Друштво народа“ достигли своју пуноћу у Светском савету цркава; од 8 до 18 јула 1948 поводом 500 година аутокефалије РПЦ одржано је саветовање на коме су учествовали: александријска, антиохијска, руска, српска, румунска, грузијска, бугарска, пољска, чешка и албанска православна црква, где је донет заједнички закључак о неприступању у ССЦ, док су Цариградска, Кипарска и Атинска Црква приступиле. ССЦ се дефинисао као „брајсѿво цркава које ѿрихвѿају Хрисѿа као Боѿа и Сѿасиѿеља“, да би после састанка у Њу делхију христолошком одређењу било додато и тријадолошко, изражено новим речима: „који ѿокушавају да заједно одговоре свом заједничком ѿозиву у славу Оца и Сина и Свеѿоѿа Духа“. Српска православна црква је приступила 1965, а 1995. године је одлучено да иступи, што се није догодило, јер је одлука подразумевала договор са другим православним црк-

вама. Одржана су многа саветовања, издата саопштења, а било је и негативних реаговања. Сопоћански скуп из 2001. године је у нашој помесној цркви један у низу антиекуменских израза противљења. Све у свему савремени неспоразуми присталица и противника екуменизма ослабљују нашу црквену свест. Ту се изговарају брзоплете оптужбе и сви, мажда и несвесно, али сигурно несавесно, заговарамо свако на свој начин рестрикцију љубави Божије, која је неизмерна и несагледива, необухватива је нашим слабомеријем.

Најнеобичније је то што црквени ствараоци не увиђају потребу да све критике издигну изнад идеолошког сукоба и ставе их у саборни контекст јединства и заједницења у љубави, дозвољавајући да се заведу за својим страховима од губитка идентитета што у даљем току доводи до неразликовања тога кад се и како „чува“ свој идентитет, а кад и како се другоме угрожава његова слобода. Просто, свако види само себе, и онда је идеја екуменског јединства нешто што се проглашава за јерес, при чему се заборавља да је суштина црквене саборности јединство свих, а не одвојеност „светог остатка“ од „грешне већине“. Тај јуридикчко-моралистички приступ нас удаљава од животне стварности и уводи у стање идеалисања о немогућем. Једни код других видимо само оно што није добро, или још горе што ми сматрамо да није добро, додајући томе и наслеђено злопамћење из прошлости. Што је најтрагичније, свако за себе тврди да је добар верник, а сви видимо једни код других само оно што није добро. Чудно је како не увиђамо да је стална потрага за злом заправо наше одустајање од добродетељи. Да би се то стварно превазишло потребно је увек тражити разлог више за нови покушај. Можда је порука папе Јована Павла у вези са овим питањима и проблемима добар предлог за размишљање, а гласи: „**Ако нас крај сѿолећа не заїтекне у заједнишїву їомирења нека нас нађе мање їосвађане а више їријашељски расїоложене**“ Ове речи треба да буду на проверу наше добронамерности, а не да их унапред одбацујемо наводећи примере из историје у прилог наших страхова и неповерења. Али треба знати да тако, иако себе представљамо као хришћане, одустајемо од Христових речи: „**Не бојїсе... Не їлашиїе се...**“ јер наш субјективни страх поражава и потискује здраву веру и стварно правоверно сведочење као истиновање у љубави.

Овде треба истаћи то да различитост ставова православних богослова показује сву живост и прогресију вере, а не сукобе неистомишљеника.¹⁶ Заправо, црквени живот у својој литургијској пуноћи сапричасне радости је

¹⁶ Не треба мислити да отац Јустин Поповић, владика рашко-призренски Артемије, отац Сава Јањић и други било кога мрзе и одбацују, и поред својих негативних коментара на рачун Екуменског покрета. Ако став оца Јустина: „**САМО ЈЕ ОНА ПРАВА ЉУБАВ КОЈА БЛИЖЊЕМ ОСИГУРАВА ЖИВОТ ВЕЧНИ**“ узмемо као основну претпоставку свих „противника“ екуменизма онда јасно видимо да се они на свој начин боре за другога, а не против било кога и његове богодароване слободе.

најбољи показатељ јединства у различитости. Православни мислилац Николај Берђајев предлаже у вези са екуменским питањима мудро решење: „Хришћанско зближавање не треба да се посласти ни на схоластичко-доктринарни ни на канонско-правни темељ. Управо на тој основи се догодила њога и раздор. Зближавање треба, пре свега, посласти на унутрашњи, духовно-религиозни темељ...”¹⁷ Ово није бекство у свет маште и илузија него је стварни богочовечански реализам који врхуни у нашем старању за оне **који су најбољи**. Ми верујемо да смо у **Дому Оца** и ту веру најбоље показујемо тако што желимо да сви ту буду, наравно без присиле, али и без наших мерења и поређења себе са њима. За то је потребно наше стално превазилажење ропског страха и најамничке рачунице, а то постижемо онда кад слушамо позив и верујемо обећању: **Ишито најпре Царство Небеско и правду његову, а све остало ће вам се додати само**“ (Мт. 6, 33). Тако се најпотпуније утемељујемо у историји јер знамо да од нашег односа према „најмањима“ зависи наше есхатолошко остварење у будућем веку, где смо сви призвани љубављу Божијом, тако да нико никоме не може да оспорава унапред то богодаровано право. Свима нам је потребно превазилажење тог стања неспасоносне самоизолације и затворености, које нема никакве везе са правоверијем¹⁸ Само онда кад логиком вечности осмишљавамо време моћи ћемо да исправно разумемо једни друге и без оптерећивања разликама успоставимо добар дијалог и живу стваралачку сарадњу. Тада ћемо на прави начин видети једни друге као саствараоце, а не као супарнике или у крајњој нужди као партнере.

Заиста, екуменизам је велики стваралачки изазов у делу вере, јер представља проверу наше спремности на делатну љубав. Наравно, када овоме приступимо из перспективе усконфесионалне самодовољности онда у свему видимо опасност од свега онога што није у складу са нашим убеђењем немајући стваралачку добронамерност уважавања стваралаштва другог, и тада не умемо јасно ни да разликујемо добро од зла, истину од лажи, љубав од мржње, него све уопштавамо под притиском наслеђених или стечених предрасуда. Када схватимо да на овом свету не постојимо само ми са својим

¹⁷ Н. Берђајев, Васељенскост и конфесионализам, 117.

¹⁸ Овде бих то стање наше неспасоносне затворености илустровао једним догађајем из манастира Велика Ремета, негде крајем осамдесетих година прошлог века када је дошла једна група европских хришћана више конфесија у посету светињи. Приликом поздрава почивши игуман Данило им је рекао: „Видимо се у рају!“ Кад су то чули од преводиоца сви су се озарили, али неки „наши“ су се збунили, вероватно мислећи да је старац изрекао јеретичку мисао. Тада сам се сетио речи блаженпочившег владике Данила: „Неки Срби мисле да је рај Топола и Равна Гора...“ Колико сам разумео радост западне браће, толико ми није било јасно малодушје оних којима су пуна уста православља. Осетио сам неку горчину у срцу и питао се откуд оволика злонамерност кад је у питању вечни живот другог. Као да заборављају како је скончао „ревнитељ“ Јуда, а како „грешни“, заправо Покајани Разбојник...

потребама и навикама, и да у вечности има места за многе који то хоће, онда немамо проблем у вези са екуменистичким покретом. Заправо, ми га превазилазимо тако што идеолошком ставу о једнакости додајемо објашњење да је једнакост могућа само онда кад се разлике не доживљавају као препреке него као креативни фактори. Овде бих навео једно веома оштро уочавање и осликавање стања: „**Католици ће моћи да учесћују у њему (прим. Љ. С. – Екуменизму) само у случају да се одрекну империјализма у схваћању васељенској јединства хришћанства, само ако побеге у себи империјалистичку вољу као саблазан, и ако не буду видели око себе објекте деловања нејо субјекта. Прошестанци имају другу саблазан – саблазан сувише велике лакоће у досицању јединства и васељенској. Православнима, пак, саблазан јесте саблазан изолованој и самодовољној живој, равнодушној према шоме шћа се дешава са свешћом... Свако има своја искушења. Терен за уједињење може се припремити људском акцивношћу и усмеравањем људске воље.... Али уједињење .... ће се коначно дојодити дејством Духа Светога кад дође за то време...**”¹⁹ Не бих се сувише спорио о наведеним тврдњама, јер су веома јасне у сваком свом делу. Задржао бих се на изолованости, самодовољности и равнодушности православних, што аутор сматра за велике препреке, или саблазни. Ту бих темељио закључак на тему, као критички осврт на оно што чинимо, заправо, не чинимо.

Изолованост, као повлачење у себе и своје, представља велики проблем. То постаје веома опасно кад се покаже као Каинова незаинтересованост за брата свога (уп. Пост. 4, 9), и кулминира као колективни став „светог остатка“ што неминовно доводи до незаинтересованости за спасење света и човека. То је најпре одустајање од „спољне мисије“ Цркве и затварање у канонске и догматске границе без имало добронамерности према другом и другачијем. Тада се само осећа потреба да се ограђујемо и одвајамо у „свој део“ чувајући се да се не „упрљамо“ у контакту за остатком света. Наравно, препознавање разлика и знање о томе шта је добро, истина и љубав, а шта је зло, лаж и мржња, искључује свако уопштавање, али и изолацију, подразумева служење „већих“ „мањима“ што неминовно захтева дијалог и комуникацију. На то указују апостолске опомињућњ речи: „**Љубав да не буде лажна**“ (Римљ. 12, 9). Због тога није добро неговати страх од других и проглашавати било које место или догађај за неподесне и профане. Такође је истицање супротности између „светог“ и „овосветског“ или „световног“ непримерено јер одудара од спасоносне стварности „новог неба и нове земље“. То нам најбоље показују истински монаси подвижници вере „**који овај свешћ уишребљавају као да ја не уишребљавају... све имају, а нишћа не поседују**“, тако што се повлаче у молитвену тишину, одвајају се од нас да би се поново са свима

¹⁹ Н. Берђајев, Васељенскост и конфесионализам, 118.

сјединили. Тако и сваки искрено верујући човек треба да своју праву веру сведочи себедавањем, а не себичношћу. Другачији је од неких тако што се доброделатно издиже изнад геховних промашаја, али је љубављу спреман за заједницење са свима.

Самодовољност као оптерећеност собом и својим је велики проблем нашег времена, а посебно је опасна у делу вере, кад нас обузме машта о себи тако да умишљамо о сопственим заслугама неумесно и непримерено. Сами себе стављамо у центар свега и све подређујемо свом ставу, интересу и потребама. То је самозаљубљеност и самодивљење којима се себичношћу обемишљава свака доброделатност. Реч је о неспремности на живо и животно заједницење, заправо то је самовољно негирање заједнице сопственом самодовољношћу и незаинтересованошћу за све што се догађа око нас. Свако је себично заинтересован само за себе и своје потребе.

Равнодушност према овосветским догађајима, а све у намери да „сачувамо унутрашњи мир“ никако није добра за напредовање у вери. На тај начин се одвајамо од богочовечанске пуноће и реалног сагледавања живота, подајемо се машини и ништа нас не интересује осим сами себе.

Будући овако обеспућени и обестемељени олако се предајемо идејама самосталности, независности, етничке, конфесионалне и идеолошке одвојености од свих, будући у непрестаном страху од других. Самопотврђујемо се поражавањем неистомишљеника, без спремности за компромис, толерантно сагледавање различитости, јер смо се самовољно одвојили од стваралачке и спасоносне љубави Божије, иако се представљамо као православни хришћани. Једва чекамо разлог за сукоб са различитим, верујући да се сам на тај начин потврђујемо и показујемо став и лојалност, не знајући да тако веру доживљавамо као идеологију, не више ни као конфесију, јер разлике доживљавамо као непремостиве препреке. Тако узнемирени у себи нисмо реализовани у црквеном животу, па ни спремни за суочење, разговор и договор са другачијим. Сами себе супростављамо љубави Божијој неприхватањем боголикости и богосиновства тог другог који нам није по мери и по вољи. Отуда и застој у екуменском дијалогу, јер сведок истине је странпутио на пут самовољног самоистицања сопствене оданости, своје богосиновство је заменио најамништвом. Иако је у Дому Оца, и није блудни син, али неће ни да буде вољени син, самовољно постаје разочарани најамник. Отац чека, али не жели да изнуди, блудни син се већ вратио, а уморни најамник одавно је постао „стари верник“ који све види, осим свог промашаја. Не види да је екуменски дијалог у застоју због њега и његовог недостатка љубави и поверења према Оцу и покајаном брату... Када свако од нас нађе себе видећемо сви заједно да су нам скоро све свађе биле сувишне, а тек мржње, неповерење, омаловажавање... то су претешко бреме којим сами себе оптерећујемо Сва

срећа је то што је Бог незлопамтив. То сазнање треба да покрене све наше застоје, стајања и одустајања..

Резиме

Проф. др Љубивоје Симоновић

Министарство вера, Београд

ЕКУМЕНИЗАМ И ЕТНОФИЛЕТИЗАМ ПРАВОСЛАВНИ ПОГЛЕД

Екуменизам и етнофилетизам, и поред очигледне противуречности, носе у себи заједничко питање: Како да хришћански народи остваре јединство? Како да дође до животног пријатељства са свима који другачије верују, или уопште не верују? Само то јединство означава заједницење у Богу, а не постигнут договор на основу минимума сагласности. Значи, ради се о реализацији у конкретној црквеној заједници где су призвани сви народи и сваки човек. Тако и екуменизам добија свој пуни садржај у црквеној стварности дијалога различитих и стваралачке комуникације многих који хоће да се црквено остварују и изграђују. Ти постоје одређене сметње и препреке које су уклониве само онда кад сви постанемо заједничари у спасоносној љубави Божијој која се најпотпуније показује као Благословено Царство Оца и Сина и Светога Духа, где „нема Грка ни Јевреја, него је све у свему Христос“. На овај начин сви побеђујемо, нико није поражен ни одбачен, сви се остварујемо као „један човек у Христу“. Овде је непорециво правило да „већи“ служи „мањем“, што подразумева ред и поредак. Због тога су православни хришћани најодговорнији у екуменском дијалогу где треба да буду обрадовани учесници који сведоче свима спасоносну радост. Тако се сваки човек и сви народи заједно саостварују у љубави Христовој. Разлике су јасне, нису небитне, али не смеју да буду разлог за непремостиве сукобе. Ту је толеранција само почетак реализације, док се све испуњава у живој и животној љубави.

Поред овог богословског става постоје и социјално-политички разлози за стављање вере у функцију остварења мира, правде и истине у животу. Одговорност свих верујућих састоји се у томе да вера буде интегративни фактор у свим међуљудским односима, а не разлог за несугласице, нетрпељивост и сукобе између различитих и другачијих веровања. Вера својим посебним квалитетом искључује сваку нетрпељивост, насиље, неслободу, подаништво,

страх и себичност, и подразумева спремност да се разуме свако, јер није и не може никад бити груписање истомишљеника. Вера је стална спремност напредовања у добродетељи, и тамо где је другачије не постоји вера, и поред номиналне припадности појединца некој заједници. Само онда кад верујући човек одговорно сагледа сву тежину веровања разумеће снагу вере и то ће потврдити добронамерношћу према свима. Екуменизам је потврда наше заједничке добронамерности, а етнофилетизам показује да стојимо тек на почетку, али треба кренути напред, и тако ћемо сви стићи на циљ иако идемо различитим путевима, путељцима и кривудаваим стазицама... Овде је одговорност свих хришћана, посебно оних који истичу своју православну припадност, највећа. То не треба никога да уплаши, још мање омаловажи, никако распусти до небриге, сви треба да дамо све од себе, а Бог увек додаје умножавајући до бескраја и безброја, и тако све заиста постаје ново, незастариво ново, и сви смо неодустајно добри, и неуморни у љубави.

Кључне речи: Екуменизам, етнофилетизам, саборност, црквеност, народност, Богочовек, Црква, Отац, Син, Свети Дух, заједничење, љубав, истина, слобода, Царство Небеско, будући век, вечни живот, Христос, Благословено Царство, аутокефалност, независност, самосталност.

Summary

Ljubivoje Stojanović, Ph. D.

Ministry of Religious Affairs Republic of Serbia

ECUMENISM AND ETHOPHYLISM THE VIEW OF ORTODOX CHRISTIANS

Despite being obviously contradictory to each other, a common question is spelled by both ecumenism and ethnophylism. How the unity is to be achieved by Christian people? How one could come to lifetime friendship with all those having different beliefs or with those not having any belief at all? That very unity means togetherness in God, and not an agreement based on minimum concordance. Thus, such unity is to be realized in respective church's community where all nations and all people are called up. In that sense, ecumenism merits its full sense within church's authenticity of dialogue between different ones, as well as within creative communication of all those who would like to achieve and edify themselves through church. However, there are certain obstructions

and drawbacks which could be superseded only when we all become part of togetherness in beatific love of God, which is fully come out as Blessed Empire of Father and Son and Holy Spirit, with “no Greeks, neither Jews, but Christ is all in everything”. In this way, we are all winning and nobody is defeated or dismissed – we are all materialized as “one man in Christ”. An undeniable rule here is that “higher” should serve “lower”, and that implies disposition and order. Therefore, Orthodox Christians are the most responsible side in ecumenical dialogue in which all participants should be welcomed witnessing salutary joyfulness. Thus, all nations and all people are jointly realized in Christ’s love. The differences are clear and they are not inessential – but, such differences should not be the reason unnegotiable conflicts. Here, the tolerance is just the beginning of realization, while all is replenished in vivid and living love.

In addition to this theological standpoint, there are social and political reasons for putting the faith into function of substantiation of peace, justice and truth in life. The responsibility of all those who believe should be factor of integration in all human relations, and not reason for upsets, intolerance and conflicts between various and different creeds. By its particular quality, the religion excludes intolerance, tyranny, slavery, servitude, fear and selfishness. The religion means that one is ready to understand everybody, since it is not and it should not be grouping of those having same ideas. The religion is constant readiness in beneficence – in different case, there is no religion despite nominal conformity of individuals to certain community. Only when believer has introspected whole heaviness, he is to understand the strength of faith. And, that is to be confirmed by his benevolence to everybody. The ecumenism is confirmation of our common benevolence, while ethnophilism shows that we stand just at the beginning – but, one should set out forward. Only in that way all of us would reach the end despite the fact that we are on different paths, pathways and winding footpaths... This responsibility is on all Christians, and particularly on those who emphasize their orthodox denomination. Nobody should be afraid of this, nobody should traduce this, and nobody should leave this to negligence. We are all supposed to do our best, while God always replenish by multiplying to no-end and infinity. And, in such way, everything really becomes new, unlimitedly new – we all become good forever without giving up, we all become persevering in love.

Key words: Ecumenism, Ethnophilism, Synodism, Ethnicism, God-Man, Church, father, Son, Holy Spirit, Togetherness, Love, truth, Freedom, Heavenly Empire, Future Century, Eternal Life, Christ, Blessed Empire, Autocephaly, Independence, Autonomy.

Литература

- Јован Зизјулас, Догматске теме, Беседа, Нови Сад, 2001.
- Христо Јанарас, Истина и јединство Цркве, Беседа, Нови Сад, 2001.
- Хришћанство и европске интеграције, Зборник текстова, Хришћански културни центар, Београд, 2003.
- Георгије И. Манзаридис, Социологија хришћанства, Хришћански културни центар, Београд, 2004.
- Православље и Екуменизам, Зборник текстова, Хришћански културни центар, Београд, 2005.
- Јаков Стамулис, Савремено православно мисионарско богословље, Београд, 2005.
- Вера – знање – мир, Зборник радова, Београд, 2005.
- Сава Јањић, Екуменизам и време апостазије, Призрен, 1995.